

FEJEDELMI VENDÉG

JÉKELY ZOLTÁN
TÖRTÉNELMI
VÍGJÁTÉKÁNAK
ŐSBEMUTATÓJA
A GYULAI
VÁRSZÍNHÁZBAN

A FEJEDELMI VENDÉG FEJEDELMI FOGADÁSA: TYLL
ATTILA, HORKAY JÁNOS, FÜLÖP ZSIGMOND, SUKA
SÁNDOR, PETÉNYI ILONA ÉS IVÁNYI JÓZSEF

Öt évad után a hatodik, az újabb öt esztendő kezdete nem okozott csalódást a Gyulai Várszínházban. Nyitó darabként Jékely Zoltán Fejedelmi vendég című történelmi vígjátékát választották. Jól választottak, egyrészt mert magyar történelmi vígjátékot még nem játszottak a hatszáz éves gyulai végvár udvarán, másrészt mert éppen az, hogy vígjátékról van szó, rendezőnek, színésznek, minden rendű és rangú közreműködőnek a megszokottól eltérő feladatokat szab, és ha öt év alatt a megszokás a veretes, történelmi tragédiákra esküdött, jó egy kis frissítés: nézzük a történelmet a másik oldaláról!

Jékely Zoltán nem véletlenül nyúlt vissza Erdély történelmi múltjába, számára Erdély a szülőfölddel egyenlő, és verseire, életművére mind mostanáig inspiráló hatású az erdélyi népköltészet, melynek bája, líraisága, és ha úgy hozza a sor, szóki-mondó humora a Fejedelmi vendég szép verssoraiban is tovább él. A dráma megszületéséről így vall a szerző: „A témára Bethlen Miklós önéletírásában bukkantam. Apaffy Mihály, az utolsó igazi erdélyi fejedelem hiszékenységének és lobbanékony-ságának bizonyítására idézi azt az esetet, amikor fogarasi udvarában egy ügyes szél-hámos Zrínyi Miklós fia képében orránál fogva vezetete...” Izgalmas-pikáns vígjáték lehetősége bontakozhatott ki a szerző előtt, s miután egy francia kalandor-diplomata, Reverend abbé erdélyi beszámolóját is áttanulmányozta, amelyben újabb adalékokat talált az ál-Zrínyi fogarasi csínyéhez, a műnek meg kellett születnie. És hogy ősbemutatójának színhelye éppen a gyulai végvár lett, csak előnyére vált.

Miszlay István rendezte az előadást. Elgondolása — a várszínházi játékok cél-jával egyezően — ezúttal is az volt, hogy történelmi múltunk egy érdekes — kivételesen — komikus epizódját hitelesen életre keltse. Biztos kézzel találta meg azokat a helyzeteket (Zsófi titkos találkozója Apaffyval, az ál-Zrínyi áltündöklésű fogadása, a török körorzólevél nyomában kialakuló fejedelmi felbuzdulás, a kényszerű-komikus esküvő stb.), amelyek a legtipikusabban fejezik ki, félreérthetetlenül, világosan példázják egy zavaros és sötét történelmi korszak valóságát. Ez a törekvés biztosítja aztán, hogy a figurákban és azok egymásra hatásában rejülő komikus-ironikus tartalom általában a lehetőségek határáig kibontakozhat, a hangulat derűjét hozva, mely vígjáték esetében nélkülözhetetlen. A hangulat — igaz — lassan bontakozik, az első rész nehezen mozdul, és azt is meg kell mondani, hogy erőteljesebb dramaturgiai segítség az egész darabnak hasznára lett volna. Feltétlenül színpadra alkalmasabbá tenni az első részt, és azt konstrukciójában is jobban összefogni. Néhány szereplő jellemzése-megírása sem eléggé erőteljes, különösen áll ez a „fejedelmi vendég”-re, aki sokkal nagyobb port kavart Fogarason, mint amilyenre képesnek látszik. Ez viszont eltolódást okoz a dráma belső szerkezeti egyensúlyában, mellyel a rendezőnek, színésznek keményen meg kell küzdenie. Már az expozíció is elnyújtott — bár a rendezés a gyorsításra sikerrel törekedett —, különösen itt sok a dialóg, mely bármennyire cselekményi értelmű, a történet előzményeit adja, és az előrehalad általa, a vígjáték természete (a második rész a példa erre!) több, szemmel is jobban követhető cselekvés-mozgást kíván. A várszínházban a környezet ihlető ereje jobban simul

ez utóbbihoz, és ezt Miszlay István az ötesztendős itteni rutin jóértelmű gyümölcsöztetésével alkotó módon adta hozzá a darabhoz.

A borissza, hiszékeny és élveteg Apaffyt Iványi József kelti életre. A szerző hatalmas szerepanyagot adresszál a fejedelemnek, Iványi a komikum lélektani elemeinek hangsúlyozásával, kitűnő mozgásbeli megfigyelésekkel sokszínű jellemet formál, olykor kivételesen bravúros színészi pillanatokat teremt. Az ál-Zrínyi, a „fejedelmi vendég” Fülöp Zsigmond. A kissé egyoldalúra és nem mindig következetesre sikerült figurából többet nem hozhat ki, szép színpadi beszédével marad elsősorban emlékezetes a nézők számára. Remekel Suka Sándor Bocskor Bódi, az ál-Zrínyi furfangos, nagyurak közt sem ijedős szolgájának szerepében, arányérzékeny és szarkasztikus komédiázó kedve nélkül szinte el sem képzelhető ez az előadás. A vígjátéki stílus és hangulat kitűnő megtestesítői Tyll Attila (Teleki), Horkay János (Naláczy), Gelley Kornél (Reverend abbé, a hamisan kenetteljes francia diplomata) és Tolnai Miklós, a fejedelem inasának életeli, vidám-megértő alakítója. Szoboszlav Sándor a gyanakvó Bethlen Miklós arcélét egyszerűen, világosan formálta ki, tetszett a fejedelemmasszony kemény karakterű szerepében Stefanik Irén, Petényi Ilona, a szép Kamuthiné alakítója inkább külsődleges eszközökkel oldotta meg vázlatos szerepét. A díszletek Csányi Árpád tervei szerint készültek, megfelelően kihasználta a várszínpad lehetőségeit, melyek ezúttal korlátokat is felsorakoztattak számára, nagyvonalú megoldásai azonban feledtették ezeket. Végül szólni kell a fiatal jelmeztervezőről, Vágvölgyi Ilonáról, aki mind több előadás jelmezeinek érdekes és értő megtervezésével hívja fel magára a figyelmet.

SASS ERVIN

AZ ÚJVIDÉKI SZERB NÉPSZÍNHÁZ VENDÉGJÁTÉKA

A múlt évad végén, már a kora nyári melegben látogatott el hazánkba az újvidéki Szerb Népszínház együttese. A színház, mely Budapesten, Pécsen és Mohácson vendégszerepelt, három mai szerb színművet mutatott be a magyar közönségnek; s ez a tény már önmagában is programot jelez: a legfrissebb szerb színház — több mint százéves múlt áll mögötte — elsősorban a legfrissebb hazai drámairodalom ápolásán fáradozik. A három bemutatott mű mégis három külön szint, három különböző aspektust jelentett, s így a darabok egymást erősítették, bár közel sem mozogtak ugyanazon a szinten.

Dramaturgiai-dramatechnikai szempontból kétségkívül Dode Lebović *Viktória*-ja volt a legértékesebb. Lebović a magyar olvasó számára sem ismeretlen, a mai szerb drámairodalom jelentős alakja, aki műveiben elsősorban a fasiszta lágerek „utóéletének” erkölcsi kérdéseit veti fel. A *Viktória* a haláltáborok foglyairól szóló trilógiájának befejező része (a második *Halleluja!* címmel a *Mai szerb és horvát drámák* kötetben jelent meg magyarul). A dráma cselekménye két szálon fut: egyrészt Ludwig Klausz Pendelt, akinek vezetésevel 1943 karácsonyán az örök több mint száz internált nőt legyilkoltak, húsz évvel a győzelem után felelősségre vonja a bíróság, másrészt az emlékmúzeummal alakított egykori gyűjtőtáborban a megidézett tanúk megelevenítik a múltat. S míg a fiatal emberekből álló bíróság fölmenti Pendelt, a tények, a szinte kézzelfogható példák egyértelműen beszélnek bűnösségéről. Lebović komor hangvétellű drámáját másnap este Erih Koš groteszk parabolája követte. A *nagy Mak*-ban az író a végtelennel tűnő „szappanbuborék illúziók” társadalmi-lélektani eredőit kutatja annak a félig valóságos, félig fikatív tömeghisztériának az ürügyén, mely az Adriai-tengeren feltűnt óriásbálna nyomában támad. Rade Despić, a tipikus kishivatalnok hiába lázad a fejét vesztett „többiek” ellen, csak sznob különcködését tudja szembeállítani velük. „Jutalma” csupán az, hogy mikor már mindenkiből kihalt a lelkesedés lángja, és a kítömtött bálna el is rohadt, ő még mindig az események hatása alatt van. És ha Erih Koš drámáján erősen érződik az — eredeti — regény szerkesztési technikája, dramaturgiailag még nehezebb Zoran Petrović *Sakule falu, méghozzá Bánátban* című „szerelmi vallomása” egy bánati falu életéről. Dunković, a rendező lényegileg a festő Petrović szubjektív telítésű naplóját vitte színre, amiből sok mindent megtudhatunk általában a bánati falu életéről, népszokásokról, a népben élő indulatokról, de az igazi drámával ezen az estén adós marad a színház.

A Szerb Népszínházat az esztétikai sokoldalúság mellett a tartalom, a világról való közölnivaló szempontjából az a következetes és határozott program jellemzi, hogy a mai Jugoszlávia társadalmilag ható kérdéseit világítsa meg. S mégis, még